

Ovatko järjestöt vain suhdanteiden tasaajia kunnissa?

Sosiaali- ja terveystalouden
kehittämisspäivät 20.4.2010

Sakari Möttönen, strategiajohtaja,
Jyväskylän kaupunki

Pohjoismaisen hyvinvointivaltion tunnuspiirteet

- Julkinen valta (valtio ja kunnat) ottaa vastuun kansalaisten hyvinvoinnista
- Tehtävänä köyhyyden poistaminen, mahdollisuuksien tasa-arvon tuottaminen ja tuloerojen tasoittaminen
- Yhteiskunnallisena arvona tasa-arvoisuus ja solidaarisuus
- Edellytyksenä taloudellinen kasvu
  - (Esping-Andersson 1990)

Hyvinvointivaltion rakentamisen kausi

- Pitkä taloudellisen 1960 –luvulla alkanut taloudellisen kasvun kausi mahdollisti hyvinvointivaltion rakentamisen
- Hyvinvoinnin kasvattamisen kehä:
  - Valtio käytti kasvavia verotuloja tulonsiirtoihin ja palvelujärjestelmän laajentamiseen
  - Tulonsiirrot ja hyvinvointipalvelut paransivat talouden toimivuutta ja tuottivat valtiolle verotuloja

Suhdanteet ja hyvinvointipolitiikka

- Laskusuhdanne koettelee valtiontaloutta, jolloin selviytymiskeinoksi nostetaan julkisten menojen karsiminen ja valtion rahoitusvastuun pienentäminen
- Laskukautena valtio kutsuu apuun muita toimijoita
- Laskusuhdanteissa kärsijöinä ovat heikommassa asemassa olevat, koska niukoista resursseista taisteltaessa pärjäävät
  - Vahvojen professioiden (korkeaa ammatillista osaamista edustavat) puolustamat ryhmät
  - Kansalaisryhmät, joilla on ”vastaiskukykyä”

1990-luvun lama

- Hyvinvointipolitiikan suunnanmuutos (Raija Julkunen)
  - Hyvinvointipalvelujen laajentamisesta siirryttiin palvelujen kasvua rajoittavaan politiikkaa
  - Valtio alkoi vetäytyä hyvinvointivastuusta ja ryhti siirtämään vastuutta yrityksille, kolmannelle sektorille ja kansalaisille itselleen
  - Hyvinvoinnin hyvä kehä katkaistiin
  - Hyvinvointipalvelujärjestelmää pidettiin kansantaloudellisena raisitteena
  - Johtaviksi arvoiksi nostettiin tehokkuus, joustavuus, kannustavuus, omatoimisuus

Laman jälkeinen nousukausi

- Taloudellinen kasvu ei enää lisännyt koko kansan hyvinvointia
  - Lamastrategiaa jatkettiin
  - Taloudellista kasvua ei käytetä tulonsiirtoihin ja palvelujärjestelmien parantamiseen
  - Laman aikana tehtyjä leikkauksia ei kaikilta osin palautettu eikä laman aikana pahentuneiden sosiaalisten ongelmien ratkaisemiseen panostettu
  - Eriarvoisuus kasvoi
  - Sosiaaliset ongelmat syvenivät

2010-luvun lama

- Lamasta selviytymisen keskeisiksi keinoiksi on nostettu työurien pidentäminen ja julkisen palvelutuotannon tehokkuus ("Julkinen sektori tienhaarassa")
- Julkisen sektorin tehokkuuden nostamisen keskeiset keinot
  - Palvelurakenteen muuttaminen
  - Markkinoiden hyödyntäminen
  - Hyvinvointipolitiikan kehittämisestä on muuttunut järjestelmä- ja tuotantokeskeistä
- Hyvinvointiyhteiskunnan säilyttämisestä on tehty retorinen perustelu tehdä palvelutuotannon rajoittamis- ja tehostamistoimia
  - Valmistautumista palvelujen supistamiseen

Hyvinvointi - julkinen ja kolmas sektori

- Hyvinvointivaltion rakentamisen aikaan korostettiin julkisen sektorin vastuuta (järjestöjen tehtäviä siirrettiin kunnille ja valtiolle)
- 1990-luvun laman aikana valtion tehtäviä ja vastuuta ryhdyttiin siirtämään muille toimijoille ja kolmas sektori nähtiin hyvinvointiyhteiskunnan ”pelastajana”
- Vallitsevat näkökulmat:
  - Vastuun palauttaminen yhteisöille (yhteisöllisyys ulkoistettu julkiselle sektorille)
  - Markkinaperusteinen palvelujen hankinta järjestöiltä

Hyvinvoinnin rakentuminen

- Rakenteelliset tekijät (Fyysinen ja taloudellinen pääoma)
  - Fyysinen infrastruktuuri
  - Taloudellinen infrastruktuuri
  - Palvelurakenne
- Yhteisölliset tekijät (Sosiaalinen pääoma)
  - Yhteistyökulttuuri
  - Toimijoiden keskinäinen luottamus
  - Yhteisölliset tukimuodot
- Yksilölliset tekijät (Inhimillinen pääoma)
  - Yksilölliset tiedot ja taidot
  - Henkilökohtaiset resurssit
  - Hyvinvoinnin kokemukset

JÄRJESTÖJEN TEHTÄVÄT

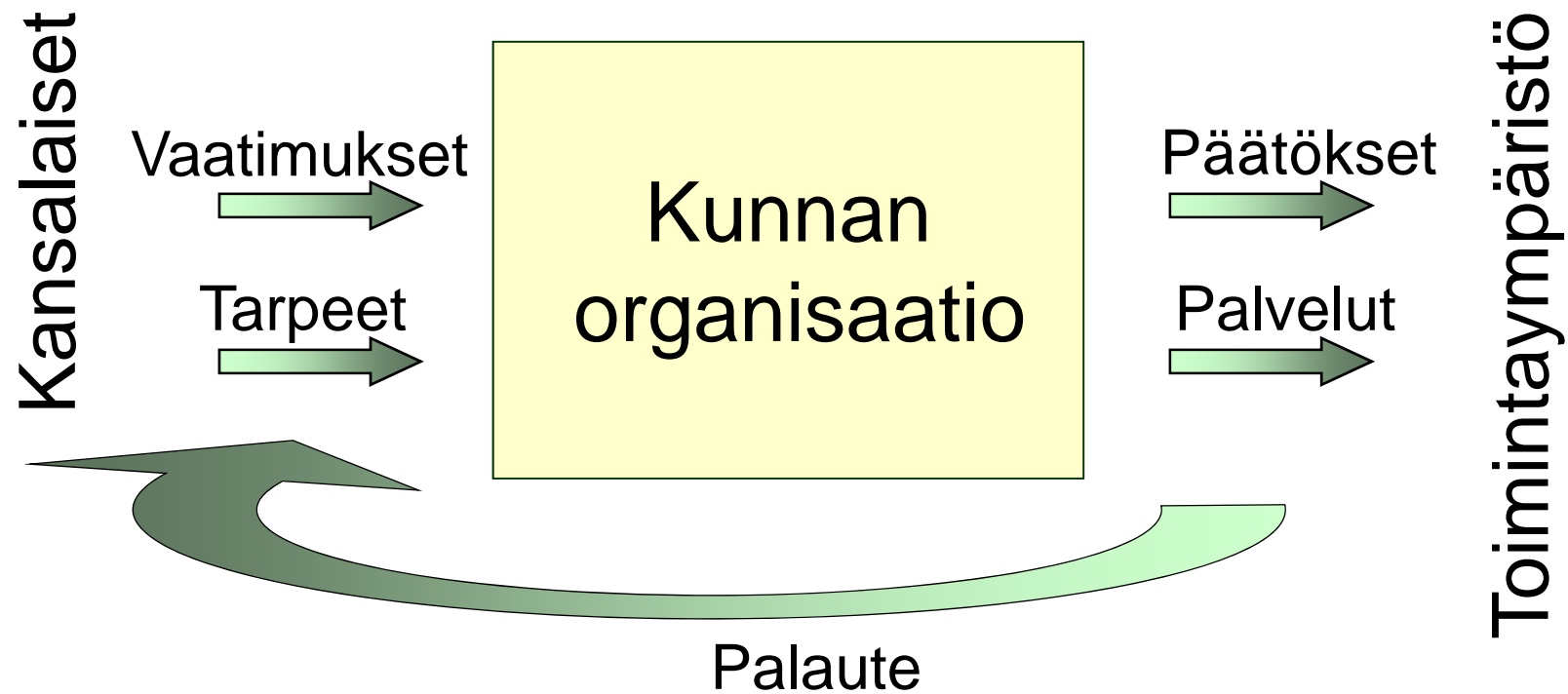
- Edunvalvontajärjestö
- Vapaaehtoistoimintaa ylläpitävä järjestö
- Vertaistoimintajärjestö
- Asiantuntijajärjestö
- Palvelutuotantajärjestö

» (Jorma Niemelä)

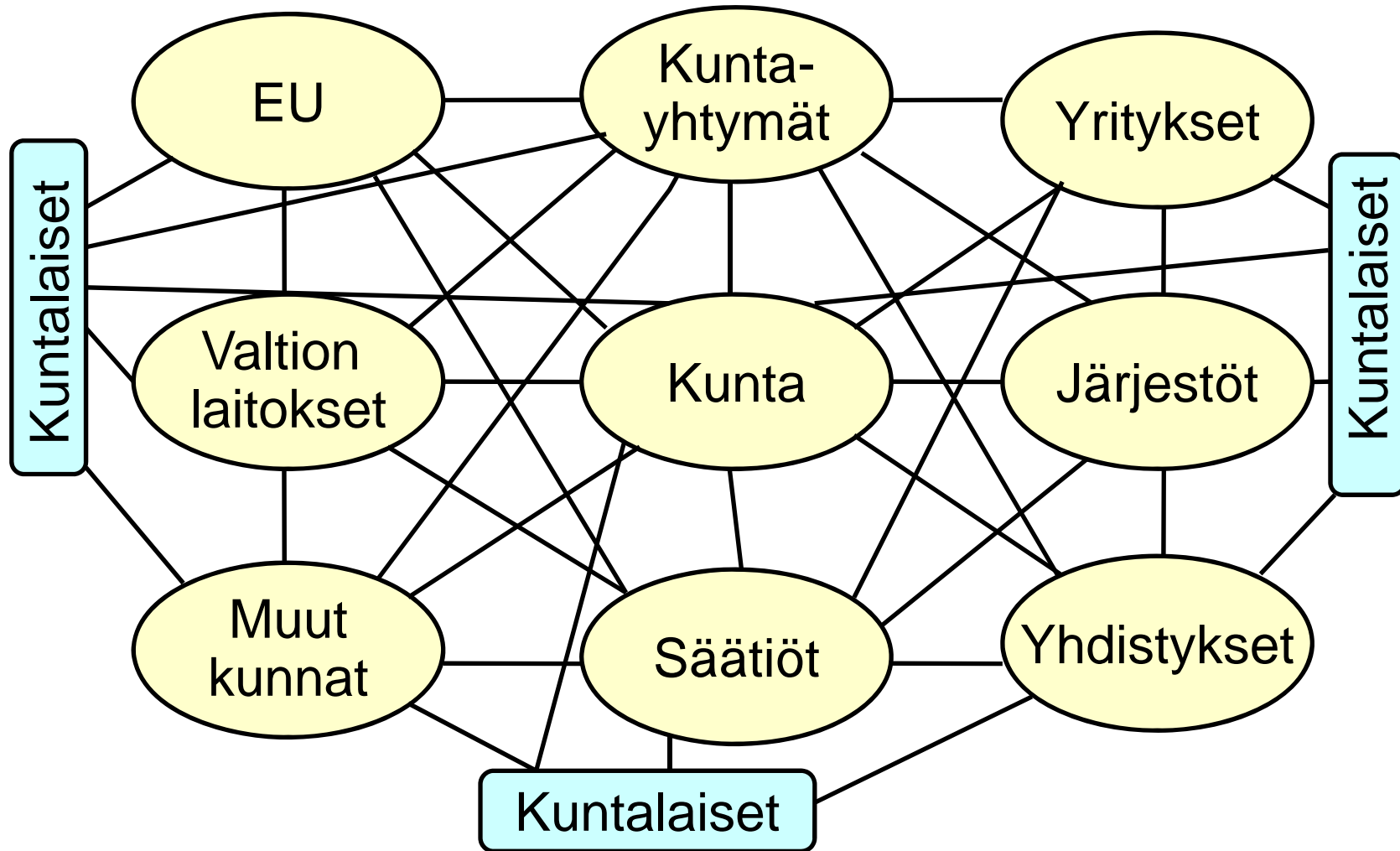
Kolmannen sektorin ”muodonmuutos”?

- Kolmannesta sektorista ollaan tekemässä palvelujen tuottamisjärjestelmän osaa, joka toimii tuotantologiikalla ja markkinatoimijoiden periaatteilla (”uusi kolmas sektori”)
- Miten säilyy kolmannen sektorin rooli kansalaisyhteiskunnan toimijana ja yhteisöllisten tukimuotojen ylläpitäjänä ja kehittäjänä?

KUNTA JÄRJESTELMÄNÄ

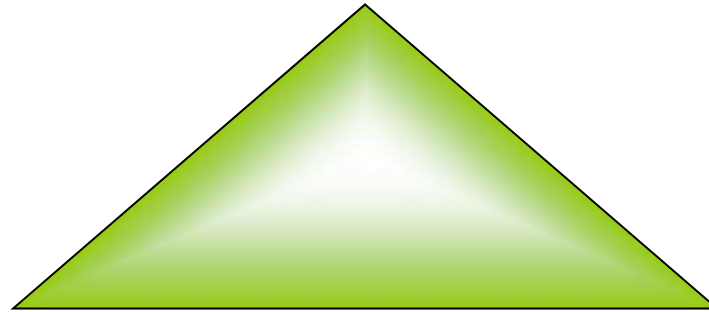

KUNTA YHTEISÖNÄ

TOIMIJOIDEN VÄLISET SUHTEET

HIERARKIA

MARKKINAT

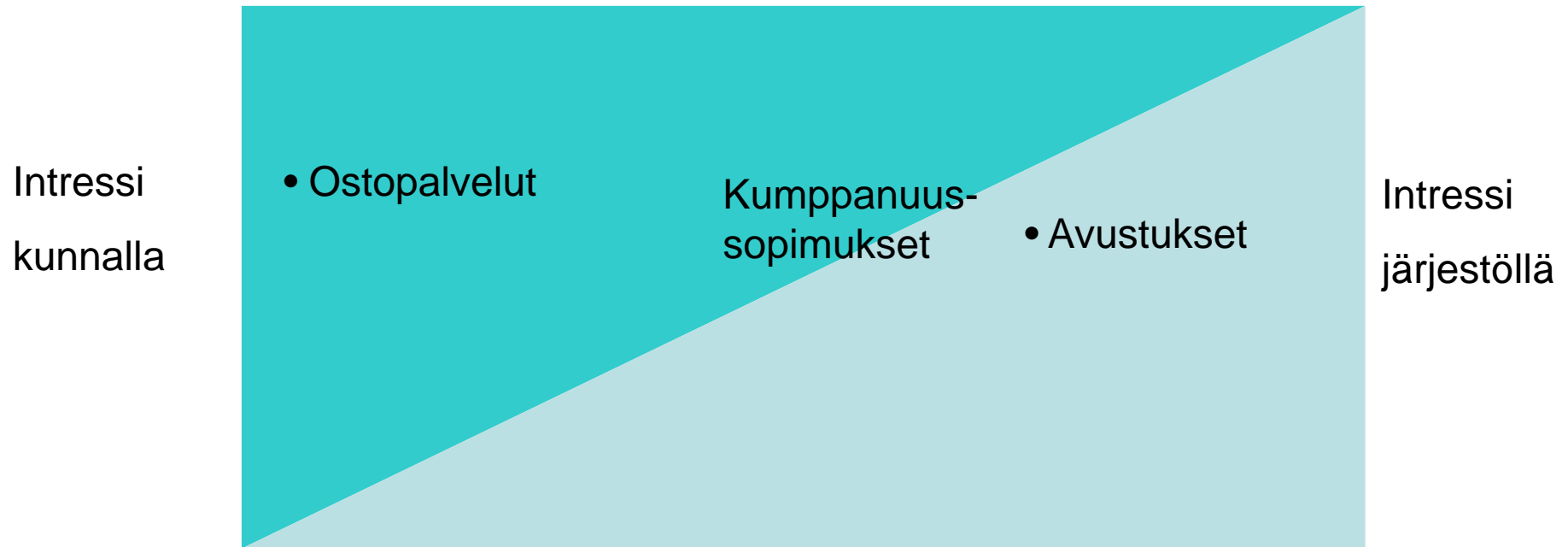
VERKOSTOT

HIERARKIA: PERUSTUU MÄÄRÄYSVALTAAN, YLEMMÄLLÄ HIERARKIATASOLLA ON OIKEUS KÄSKYTTÄÄ ALEMPAA. OHJAUSTAPANA AUKTORITEETTI

MARKKINAT: PERUSTUU TAVARAN TAI PALVELUN OSTOON, JOSTA MAKSETAAN RAHALLINEN KORVAUS. OHJAUSTAPANA HINNANMUODOSTUS

VERKOSTOT: PERUSTUU YHTEISEEN INTRESSIIN JA TOIMIJOIDEN RIIPPUVUUTEEN, JOSSA OLEELLISTA ON KESKINÄINEN TUKI JA LOJALITEETTI. OHJAUSTAPANA LUOTTAMUS

Kunnan ja järjestöjen suhteet

Toimintasuhteiden käyttöalueet

<p>Hierarkiasuhde:</p> <p>Tehtävissä oleellista lakien ja normien noudattaminen</p> <p>Tehdään kansalaisten (asiakkaiden) toimintaa rajoittavia päätöksiä</p> <p>Tehdään päätöksiä asiakkaiden oikeudesta saada palveluja</p> <p>Asiakkailla mahdollisuus testata päätösten oikeudenmukaisuus</p> <p>Tehokkuus ja joustavuus eivät ole oleellisia toiminnan kriteereitä</p>	<p>Verkostosuhde:</p> <p>Tehtävät hankalasti tai ei ollenkaan tuotteistettavissa ja hinnoiteltavissa</p> <p>Ei vaihtoehtoisia tuottajia</p> <p>Paljon sidottuja tuotannon tekijöitä</p> <p>Haetaan monien toimijoiden yhteistyötä</p> <p>Painotetaan yhteistyösuhteen pysyvyyttä</p> <p>Painotetaan kehittämistä ja uusien tuote- ym. innovaatioiden synnyttämistä</p> <p>Yhteisen arvopohjan ja eettisen perustan merkitys suuri</p> <p>Ratkaistaan ”ilkeitä” ongelmia</p>	<p>Markkinasuhde:</p> <p>Tehtävät tuotteistettavissa ja hinnoiteltavissa</p> <p>Vaihtoehtoisia palveluntuottajia</p> <p>Vähän sidottuja tuotannon tekijöitä</p> <p>Tehtävät voidaan hoitaa kahdenkeskeisellä sopimuksella</p> <p>Tuottajan vaihto ei lisää kohtuuttomasti kustannuksia eikä siihen liity toiminnallisia riskejä</p> <p>Tuotteet standardoitavissa (vähimmäislaatumerkittävät)</p> <p>Ei eettisen perustan ja taloudellisen voitontavoittelun ristiriitaa</p>
--	--	---

Kolmas sektori palvelumarkkinoilla

- Hyvinvointisektori nähdään yhä enemmän palvelutuotantona (Koskiaho 2008)
- Julkinen sektori (kunnat) hoitaa yhteistyösuhteensa yksityissektoriin ja kolmanteen sektoriin markkinaperiaatteella
- Syntyy rikkaiden ja köyhien markkinat
- Yksityissektori ”kuorii kerman” rikkaiden markkinoilla
- Kolmannelle sektorille jää köyhien markkinat, joilla yritysten ei ole taloudellisesti kannattavaa toimia

Vaihtoehtoinen kehityssuunta

- Julkisen ja kolmannen sektoria yhteistyössä nähdään omien sektoreiden ohella yhteinen hyvinvointipoliittinen toiminta-alue
- Hyvinvointisektori nähdään toimintaverkostona, jossa palvelujen ohella korostetaan yhteisvastuuta ja yhteisöllisiä tukimuotoja
- Julkisen ja kolmannen sektorin suhteissa painotetaan tasa-arvoista ja molempia osapuolia hyödyntää yhteistyötä
- Suhteissa käytetään ja kehitetään verkosto- ja kumppanuusperusteisia sopimusmuotoja